

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach

Zestawienie bibliograficzne

JÓZEF BRANDT

(1841 - 1915)

Kielce 1986

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach
Dział Informacyjno-Bibliograficzny

Z e s t a w i e n i e b i b l i o g r a f i c z n e

JÓZEF BRANDT
(1841 - 1915)

Kielce 1986

Opracowała: Jolanta Dzieńiakowska
Konsultacja merytoryczna: Ludmiła Kowalczyk-Mroczkowska

23 Wyd. Działu Y-B

Dział Informacyjno-Bibliograficzny Wojewódzkiej Biblioteki
Publicznej w Kielcach
Kielce, Plac Partyzantów 5 tel. 470-74
Nr kodu pocztowego 25-303
Do użytku wewnętrznego
Odbito 150 egzemplarzy

Brandt "(...) jak niewielu polskich malarzy, tkwi (...) głęboko całą swoją osobowością i sztuką w narodowej kulturze, jej tradycjach i wartościach. (...) dziś jeszcze jego malarstwo budzi wiele emocji i ujmuje wysokim kunsztem artystycznym."

Teresa Sowińska

W lutym 1986 r. minęła 145 rocznica urodzin Józefa Brandta, malarza dziś na ogół zapomnianego, którego nazwisko znane jest chyba przede wszystkim profesjonalistom a pamięć o nim zachowała się jedynie w świadomości starszego pokolenia. A przecież Brandt cieszył się za życia ogromnym powodzeniem i sławą.

Urodził się on 11 lutego 1841 r. w Szczepleszynie. Był Brandt - jak pisze Teresa Sowińska - stawiany obok Matejki i Siemiradzkiego, a jednocześnie: "(...) dość ostro potępiany przez część krytyki, podważającej rangę dokonań artystycznych przywódcy polskiej szkoły malarstwa w Monachium, twórcy głośnego nie tylko w kraju lecz i za granicą, gdzie był w tych czasach najbardziej znanym i cenionym malarzem polskim."

Formowanie osobowości artystycznej Józefa rozpoczęło się już we wczesnym dzieciństwie, w rodzinnym domu. Rodzina malarza należała do zamożnej warszawskiej inteligencji. Dziadek Józefa, Franciszek Brandt, był cenionym lekarzem i profesorem medycyny. Ojciec, Alfons Jan, kontynuował rodzinne tradycje zawodowe - był naczelnym lekarzem ordynacji Zamojskich. Atmosfera domu rodzinnego sprzyjała rozwijaniu zdolności i zainteresowań artystycznych. Matka Józefa, Krystyna z Lesslów Brandtowa, zajmowała się amatorsko muzyką i malarstwem. Również Stanisław Lessel, wuj artysty, był rysownikiem amatorem i jednocześnie kolekcjonerem dzieł sztuki. Podobne zainteresowania miał drugi wuj Józefa, lekarz Adam Helbich, właściciel majątku w Konarach koło Radomia, gdzie często Brandt spędzał wakacje. Adam Helbich opiekował się

Józefem od śmierci jego ojca.

Józef Brandt po ukończeniu Instytutu Szlacheckiego w 1858 roku wyjechał - dzięki pomocy Andrzeja Zamojskiego - na studia inżynierskie do Paryża. Nie zrezygnował jednak z zainteresowań artystycznych, czego dowodem była zmiana kierunku studiów - przeniósł się na studia malarskie. Uczynił to pod wpływem znajomości z Juliuszem Kossakiem, u którego pobierał nauki od r. 1859. Dwa lata później, w 1861 r. Józef Brandt wysłał po raz pierwszy swe rysunki i akwarele na wystawę do nowo powstałego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych.

W 1862 r. wyjechał do Monachium, gdzie podjął regularne studia malarskie pod kierunkiem znanego batalisty Franza Adama; Teodora Horschelta - także batalisty - oraz Karola von Piloty'ego, który prowadził klasę kompozycji.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych powstała w Monachium liczna polska kolonia artystyczna, określana mianem "szkoły monachijskiej" lub "szkoły Brandta", na czele której stał Brandt i - przez pewien czas - przedwcześnie zmarły Maks Gierymski.

W pierwszych latach pobytu Brandta w Monachium jego malarstwo pozostawało pod wpływami Kossaka. I to był drugi etap życia artystycznego malarza.

Twórczość Brandta to głównie rodzajowe sceny batalistyczne z czasów wojen szwedzkich, kozackich, tureckich i tatarskich. Zaś drugi nurt jego twórczości - to obyczaje i codzienne życie ludzi zamieszkujących kresy wschodnie.

W 1869 r. na Wystawie Powszechnej w Monachium Brandt przedstawił obraz "Chodkiewicz pod Chocimiem", który przyniósł mu duży rozgłos. Obraz ten wyróżniał się spośród innych sprecyzowanym programem artystycznym, ujawniającym skalę talentu autora i definiującym ostatecznie kierunek jego poszukiwań. Wartością, która zadecydowała o odrębności i indywidualności artysty, było oddanie ruchu, szalonego pędu rozhukanych koni. To zagadnienie absorbowало go najbardziej, a temat historyczny był dla niego tylko pretekstem.

Zdecydowane ukształtowanie stylu i indywidualności Brandta nastąpiło ok. 1870 r., kiedy to artysta wkroczył w swój najlepszy i najdojrzałszy etap twórczości, trwający w przybliżeniu do 1880 r. Był to również etap dalszych sukcesów: w 1873 roku otrzymał Brandt medal Franciszka Józefa, w 1875 został wybrany na członka Berlińskiej Akademii Sztuki, w 1878 mianowano go profesorem honorowym Akademii Bawarskiej.

W 1867 r. Brandt założył w Monachium własną pracownię przekształconą wkrótce w rodzaj nieoficjalnej szkoły, do której przybywali młodzi malarze z Polski.

Brandt był bardzo pracowitym malarzem. Co roku przysyłał swoje obrazy na wystawy do Warszawy i Krakowa. Ale kontakty z krajem utrzymywał nie tylko poprzez wystawy. W 1877 r. ożenił się z Heleną Pruszkową, właścicielką majątku koło Oronska. W tej posiadłości spędzał corocznie wakacje. Zapraszał tam również liczne grono swych najbliższych przyjaciół, m.in.: Kossaków, Gierymskiego, Fałata, Malczewskiego.

Ok. 1880 r. rozpoczął się czwarty etap twórczości Brandta. Okres ten charakteryzował się nierównością powstałych wówczas dzieł. Wysiłek twórczy został zastąpiony powielaniem w nies-

kończoność tych samych schematów. Była to jakby masowa produkcja na zamówienie, a spowodowane to zostało niezwykle powolnym malarstwem Brandta.

Ostatnie piętnastolecie twórczości Józefa Brandta przypada na lata 1900-1915. Ten okres charakteryzował się monumentalnością tworzonych dzieł, niezliczoną ilością motywów rodzajowych. W tym czasie nastąpił całkowity upadek sztuki Brandta, a mimo to rynek wchłaniał nadal to wszystko, co wyszło z jego pracowni.

Józef Brandt malował do końca życia. Aktywny pozostał do dnia śmierci. Ostatnie lata życia spędził w Oronsku, gdzie zastał go wybuch wojny. Na skutek działań wojennych został wysiedlony z Oronska i w 1915 r. przeniósł się do Radomia. Tam zmarł, 12 czerwca 1915 r. Miał wówczas 74 lata.

Ważniejsze prace Józefa Brandta (układ chronologiczny)

Pochód lisowczyków, 1863

Wyjazd z zamku, 1864

Pachołek podprowadzający konia podczas bitwy, 1866

Pochód wojsk Tarnowskiego przeciwko Tatarom, 1866

Chodkiewicz pod Chocimem, 1867

Tabor, 1869

Czarniecki pod Koldyngą, 1870

Sobieski pod Wiedniem, 1873

Zwiad kozacki, 1873

Konfederaci barscy, 1875

Przeprawa przez Dniestr, 1875

Spichlerz w Kazimierzu, 1875

Odbicie jasyru, 1878

Powitanie stepu, 1878 (obraz zaginiony)

Alarm, 1880

Pojmanie na arkan, 1881

Przed burzą, 1882

Przedprawa przez rzekę, 1882

Stajenny z wierzchowcami, 1883

Spotkanie na moście, 1884

Zaloty, 1884

Strzelanie z łuku, ok. 1885

Matka Boska Począjowska, ok. 1890

Wyjazd z Wilanowa Jana III z Marysieńką, 1897

Jeździec, ok. 1907

Bogurodzica (Husaria), ok. 1910

Jarmark na Podolu (Jarmark w Bałcie), (b.r.)

Obrona zaścianka (b.r.)

Pochód z łupami (b.r.), obraz zaginiony

Powrót Tatarów z bitwy pod Tychinem (b.r.)

Studium konia (b.r.)

Wojsko kozackie (b.r.)

I. DZIEŁA ZWARTE

1. D e r w o j e d Janusz
Józef Brandt/ Janusz Derwojed; [oprac. graf. Zbigniew Weiss] .- Warszawa, 1969
Zawiera bibliografię
2. H o l t z e r Ludomiła
Znani i nieznani Ziemi Radomskiej/ [oprac. Ludomiła Holtzer] .- Radom, 1980.- S. 12-13
Zawiera bibliografię
3. H u s a r s k i Wacław
Józef Brandt/ Wacław Husarski.- Warszawa, 1949
4. J o s e p h v. Brandt: album.- München, 1889
Rec. Pecht F., Kunst für Alle 1889 nr 6 s. 89-90
5. M a l a r s t w o polskie w reprodukcjach barwnych/
J. Mortkowicz.- Warszawa, [1935].- Z. 1-5
Z. 1: A. Orłowski, P. Michałowski, J. Kossak, M. Gie-
rymski, J. Brandt. Tabl. 8
6. S o w i Ń s k a Teresa
Józef Brandt/ Teresa Sowińska.- Warszawa, 1984
7. S t u p a k o w a Regina
Józef Brandt: pogadanka/ oprac. Regina Stupakowa.- Kielce,
1960
8. W k r ę g u Brandta: w 70 rocznicę śmierci malarza:
[katalog wystawy, Muzeum Okręgowe w Radomiu, 1985/ red.
i oprac. graf. k/a katalogu Jolanta Gawrońska]- Radom, 1985
Zawiera bibliografię
9. P o l s k i Słownik Biograficzny.- Kraków, 1936.- T. 2.-
S. 388-391
Zawiera bibliografię
10. W i e l k a Encyklopedia Powszechna.- Warszawa, 1963.-
T. 2.- S. 113

II. FRAGMENTY

11. Bailly Rosa: La peinture polonaise. Quelques maitres du XIXe siècle// [W:] Pologne.- Paris, [1940].- S. 119-129
12. Jellenta Cezary: Po pracowniach// [W:] Galeria ostatnich dni [...]/Cezary Jellenta.- Kraków, 1897.- S. 22-49
13. [Kraszewski Józef Ignacy] B. Bolesławita: Malarze polscy w Monachium i Berlinie: J. Brandt, W. Eljasz, A. Piotrowski, W. Strykowski] // [W:] Z roku 1866 rachunki/B. Bolesławita.- Poznań, 1867.- S. 292-295

III. ARTYKUŁY

14. Apanowicz Anna: Kilka słów o warsztacie malarskim Józefa Brandta na podstawie zbioru szkiców w Muzeum Regionalnym w Radomiu. Roczn. Muz. Świętokrz. T. 5: 1968 s. 225-269
15. Arcydzieła malarstwa polskiego. [Obrazy W. Czachórskiego i J. Brandta w Salonie Abe Gutnajera w Warszawie]. Świat 1916 nr 37 s. 7
16. [Bartoszewicz Kazimierz] K. B.: Z Akademii Umiejętności [w Krakowie: przyznanie nagrody z fundacji P. Barczewskiego H. Siemiradzkowskiemu i J. Brandtowi]. Kraj 1895 nr 18 s. 13
17. Brandt Józef: "Aufbruch zur Jagd." Kunst für Alle 1889 nr 21 s. 227
18. Brandt Józef - 40-lecie śmierci. Życie radom. 1955 nr 119 s. 3
19. Daelen E.: Ein neues Ausstellungs Lokal in Düsseldorf. Kunst für Alle 1889 nr 18 s. 282-283
20. Daszewska Maria Krystyna: Oddział polskich artystów na Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Berlinie w roku 1891 w świetle listów Władysława Czachórskiego do Józefa Brandta. Streszcz. ref. Biul. Hist. Szt. 1979 nr 4 s. 435-439

21. Dąbkowski W.: Józef Brandt i przyszłość Orońska. Życie radom. 1963 nr 229 s. 6
22. E. P.: [M.in. o Akademii Sztuk Pięknych w Monachium, o jubileuszu J. Brandta, o Tow. Malarzy Polskich Zgoda]. Kłosy 1885 nr 1035 s. 279-280; Prz. tyg. 1885 nr 10 s. 116-117
23. [Gawalewicz Marian] Quis: Pogawędka. [M.in. prace J. Brandta, J. Chelmońskiego i J. Matejki na wystawie w Berlinie] Bluszcz 1891 nr 20 s. 153-154
24. Godebski Cyprian: Listy o sztuce. XVI [...] Album pana Leonarda Straszynskiego. Józef Brandt. Gaz. pol. 1875 nr 270 (6 XII)
25. [Jabłonkówna Leonia] l.j.: Powstanie listopadowe a sztuka polska. Bluszcz 1930 nr 48 s. 18-21
26. Jot: Łowy. [M.in. o obrazach o tematyce myśliwskiej J. Brandta]. Kur. lit.-nauk. 1925 nr 40 s. I-II (Dod. do IKC nr 280)
27. Kolonia malarzy polskich. Niwa 1895 nr 25 s. 504
28. Korespondencje tygodnia. [W pracowniach J. Chelmońskiego i J. Brandta w Monachium]. Tydz. lit. T. 7: 1878 nr 67 s. 491-493
29. Kraszewski J. [Józef] I.: Artysci nasi zagranicą. Bies. lit. 1876 nr 39 s. 615-618; nr 40 s. 628-629
30. Kraszewski J. [Józef] I.: Listy [...] Monachium w październiku 1876. Kłosy 1876 nr 591 s. 271, 274-275
31. Kraszewski J. [Józef] I.: Listy z zagranicy. [M.in.] Brandt. Bluszcz 1883 nr 23 s. 173-174
32. Łowy. [M.in. o obrazach o tematyce myśliwskiej J. Brandta. Przez] Jot. Kur. lit.-nauk. 1925 nr 40 s. I-II. (Dod. do IKC nr 280)
33. [Łoziński Bronisław] Dr B. Ł.: [Prasa niemiecka o malarstwie polskim]. Tyg. Mód Powies. 1873 nr 12 s. 5

34. Marconi Bohdan: Konserwacja obrazu Józefa Brandta "Odsiecz Wiednia". Muzeal. wojsk. T. 1: 1959 s. 139-148
35. Mazaraki Mieczysław: Temat myśliwski w twórczości Józefa Brandta. Łow. Pol. 1982 nr 1 s. 16-17
36. Nagrodę PAU z fundacji P. Barczewskiego otrzymali : H. Siemiradzki za kurtynę dla teatru krakowskiego i J. Brandt za "Modlitwę Ormian". Roczn. PAU 1894/1895 s. 118-119
37. "Obecne dziś i dawne wczoraj..." Zabytkom na odsiecz. Pałacyk Józefa Brandta. Przez (B. St.). Życie Warsz. 1980 nr 48 s. 7
38. Obraz J. Brandta dla pałacu w Antoninach. Kur. warsz. 1906 nr 46 (15 II) s. 3
39. Obraz J. Brandta "Kulig Sobieskiego" dla TZSP. Kur. warsz. 1908 nr 236 (26 VIII) s. 3
40. Obraz Józefa Brandta "Pochód wojsk hetmana Tarnowskiego przeciw Tatarom w 1551 r." na wyst. TZSP. Kur. warsz. 1866 nr 135 (18 VI) s. 760
41. Obrazy E. Majewskiej, J. Brandta i T. Godeckiego na wystawie TZSP. Kur. warsz. 1870 nr 284 (23 XII) s. 3; nr 288 (29 XII) s. 2-3
42. Obrazy Józefa Brandta. Kur. warsz. 1870 nr 214 (29 IX) s. 3; nr 246 (7 XI) s. 3; 1871 nr 48 (1 III) s. 2; nr 91 (25 IV) s. 2; nr 180 (17 VIII) s. 2; 1872 nr 43 (23 II) s. 3; nr 52 (6 III) s. 5
43. Obrazy W. Gersona i J. Brandta na wyst. w TZSP. Kur. warsz. 1870 nr 205 (19 IX) s. 3
44. Palacz Tomasz: Wokół Brandta i Orońska. Mag. Niedz. Sł. Ludu 1965 nr 300 s. 5
45. Pecht Friedrich: Die Jahres-Ausstellung 1893 der Künstlergenossenschaft zu München. [Main. o J. Brandcie]. Kunst für Alle 1893 nr 21 s. 321-324

46. Pecht Friedrich: Die Jahres-Ausstellung 1894 der Künstlergenossenschaft zu München. [M.in. o J. Brandt]. Kunst für Alle 1894 nr 21 s. 321-326
47. Pecht Friedrich: Die Münchener Ausstellungen von 1888. [M.in. J. Brandt i J. Rosen]. Kunst für Alle 1888 nr 20 s. 312-314; / nr 21 s. 323-325
48. Pecht Friedrich: Die Tiermalerei in der Münchener Kunst. [M.in. o obrazach J. Brandta]. Kunst für Alle 1887 nr 18 s. 273-279
49. Pecht Friedrich: Die zweite Münchener Jahres-Ausstellung. [M.in. J. Brandt]. Kunst für Alle 1890 nr 22 s. 337-340
50. Pecht Friedrich: Unsere Bilder. [Pochlebna ocena obrazu J. Brandta "Jarmark koński"]. Kunst für Alle. 1890 nr 7 s. 105
51. Pecht Friedrich: Unsere Bilder. Kunst für Alle 1887 s.62
52. Piątkowski Henryk [J.]: Śp. Józef Brandt. Kur. warsz. 1915 nr 161 (13 VI) s. 2
53. Pisma o paryżskiej wystawce. Vsem. Ill. T. 20: 1878 nr 15 s. 289
54. Radojewski Mieczysław: Listy Józefa Brandta ilustrowane przez Juliusza Kossaka z podróży po Galicji w 1871 r. Ze Skarb. Kult. 1975 z. 26 s. 7-25
55. ["Rekrutacja" Aleksandra Kotsisa i "Czaty Ukraińców" Józefa Brandta na wyst. w TZSP]. Kur. warsz. 1869 nr 91 (27 IV) s. 3
56. Słódko o polskich artystach. [J. Matejko, H. Siemiradzki, J. Brandt, J. Kossak, J. Chełmoński]. Gwiazdka ciesz. 1884 nr 47 s. 501-502
57. Szpakowski Andrzej: Józef Brandt a środowisko polskich artystów w Monachium. Roczn. Muzeum Świętokrz. T. 2: 1964 s. 273-332

58. Szymkowicz-Gombrowicz Jerzy: Józef Brandt. Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Radomiu. Radom 1956 s. 11-21
59. Szymkowicz-Gombrowicz Jerzy: Malarz z Orońska. Kierunki 1965 nr 47 s. 11
60. Tetmajer Kazimierz: Z polskich pracowni w Monachium. Tyg. il. 1896 nr 27 s. 521; nr 28 s. 541
61. Turczyński Wojciech Stanisław W. St. T.: Odzyskane obrazy na Zamku Królewskim w Warszawie. Tyg. il. 1921 nr 41 s. 649-650
62. Tyszkiewicz Benedykt: Józef Brandt - "Wyjazd z Wilanowa". Stolica 1955 nr 20 s. 16
63. Wankie Władysław Bez: Listy z Monachium. Sztuka 1887 nr 1 s. 5
64. Wierzbęta: Artysty polscy w Petersburgu. Kraj (Dział lit. artyst.) 1898 nr 13 s. 143-145; nr 14 s. 155-159; nr 15 s. 170-174; nr 16 s. 183-188
65. Wołowski Michał Bonawentura Kopeć: Pogadanki monachijskie. Kłosy 1879 nr 720 s. 255; nr 721 s. 260-263
66. Vincenti Karl: Jahres-Ausstellung im Wiener Künstlerhause. M.in. J. Brandt. Kunst für Alle 1895 nr 15 s. 231-234
67. Zawadzki Władysław: "Odsiecz Wiednia" obraz J. Brandta. Tyg. il. 1873 nr 278 s. 214
68. Z bieżącej chwili. O L. Biedronskim i J. Brandcie. Bluszcz 1892 nr 42 s. 336
69. Zimecki Tadeusz: Józef Brandt z Warszawy. List byłego konserwatora wojew. w Kielcach. Tyg. kult. Orka 1960 nr 51 s. 8
70. Z Monachium. Ruch lit. 1878 nr 26 s. 409-411; nr 29 s. 44-45

Wykaz skrótów

Bies. lit. - Biesiada Literacka, Warszawa
Biul. Hist. Szt. - Biuletyn Historii Sztuki i Kultury, Warszawa
Gaz. pol. - Gazeta Polska, Warszawa
Gwiazdka ciesz. - Gwiazdka Cieszyńska
Kur. lit.-nauk. (Dod. do IKC) - Kurier Literacko-Naukowy,
Dodatek do Ilustrowanego Kuriera Codziennego, Kraków
Kur. warsz. - Kurier Warszawski
Łow. Pol. - Łowiec Polski, Warszawa
Mag. Niedz. Sł. Ludu - Magazyn Niedzielny Słowa Ludu, Kielce
Pologne - La Pologne Politique, Économique, Littéraire et
Artistique, Paryż
Rocz. Muz. Świętokrz. - Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego
Ruch lit. - Ruch Literacki, Lwów
Tydz. lit. - Tydzień Literacki, Artystyczny, Naukowy i Spo-
łeczny, Lwów
Tyg. il. - Tygodnik Ilustrowany, Warszawa
Tyg. Mód Powieś. - Tygodnik Mód i Powieści, Warszawa
Vsem. Ill. - Vsemirnaja Illjustracija, Petersburg
Ze Skarb. Kult. - Ze Skarbcza Kultury, Wrocław
Życie radom. - Życie Radomskie
Życie warsz. - Życie Warszawy

Zestawienie bibliograficzne "Józef Brandt" opracowano
na podstawie:

1. Bibliografia Zawartości Czasopism (za lata 1947- 1985)
2. Polska Bibliografia Sztuki: 1801-1944/ oprac. Janina
Wiercińska, Maria Liczbińska.- Wrocław, 1975.- T. 1-2
3. Polski Słownik Biograficzny.- Kraków, 1936.- T. 2

